

Matula és egyebek

Abban az időben sokat jártam vidrák után. Kitartóan, azt mondhatnám: makacsul. Hiába, hiába! Néha a könnyeim csorogtak a hidegtől, és félig vakon botorkáltam haza hajnalonként, mert szememet megrontotta a szikrázó hó.

A folyóparton hol itt, hol ott leselkedtem, és úgy ismertem már az éjszakát, a benne mozgó életet, mint más a háza táját. Tudtam, hol járnak a nyulak, hol az őzek, sőt egy ismerős rókám is volt, melyet meglőhettem volna, ha nem kötöm magam a vidrákhoz. De én kötöttem.

Meddő erőlködés volt ez nagyon.

Pedig vidra volt elég, mert a vízparton reggelre mindig megtaláltuk a „jelenségeket”, amint azt Matula nevezte. Matula nem is nagyon haragudott rájuk, mert néha akkora darab halakat hagytak a parton, hogy „egy ember gömbölyűre ehette magát belőle”. Mondanom sem kell, hogy ez az ember Matula volt.

Ő ültetett engem a „legjobb helyekre”, ahol „nagy dolognak kell lenni”, ha nem jön ki a vidra... Nem tudtom miért, de abban az időben csupa nagy dolgok történhettek vidráéknál, mert sose ott jöttek ki, ahol Matula biztosra ígerte.

Később már meggyanúsítottam az öregget, hogy szándékosan mutat olyan helyeket, ahol soha nem jön kézre vidra.

Egyik estefelé is azt mondja:

– A бүрүһөз үлјөн, иғиў! Csak a бүрүһөз. Ott ma biztosan kijönnek...

– Jönnék a fenét – mérgelődtem –, lemegyek a zúgóhoz.
 – Csak tessék rám hallgatni! A bürühöz...
 – Nem megyek!
 – Pedig máma olyan érzésem van, hogy ott kijön a vidra.
 – És csaknem könyörgött az öreg.
 De én makacs voltam, mint egy öszvér.
 – A zúgóhoz megyek! Üljön maga a bürühöz, ha olyan biztos!
 – Jól van – mondta megbántva –, hát odaülök.

Be is vackolt az öreg a bürü mellett egy égerbokorba, én pedig továbbmentem a zúgó felé, hol egy kis esése volt a víznek, utána pedig széles homokpadot rakott, melyen sokszor találtunk vidranyomokat. Még hallottam, amikor rozsdás puskáján felhúzta a kakasokat, aztán egyedül maradtam.

Hamar elértem én is a helyemet. Elöttem zúgva kavargott a víz, és hártvásodott már a széle, mert hideg volt nagyon. Az ég tiszta volt, amilyen tiszta csak az ég lehet, és a csillagok szinte böktek sugarukkal.

Nemsokára felkelt a hold, utána pedig elbaktattak mellett az ismerős nyulak. Világos volt, mint nappal. Múlt az idő, és úgy éjfél táján jött egy róka a vízparton. Ez nem az ismerős róka volt, mert a másik oldalról jött, és nagyon nagynak látszott.

Elöttem a víz üres. Olyan üres, hogy talán nincs is vidra benne... Mire várjak? A róka meg, jön..., jön... Szép nagy róka...

Ha most rókát lesnék, csak úgy remegne bennem az izgalom, de mivel vidra van a játékban, szinte fitymálom a rókát. „Csak” egy róka...

Még egyszer lenézek a vízre, aztán megnézem a rókát. A víz reménytelenül susterog, a róka pedig most meg elöttem.

A puska durranására valahol vadkacsák hápognak, a róka pedig csak elfekszik a havon. Gondolom, az öreg Matulát hogy szurkálja a kíváncsiság...! És elindultam a rókával hazafelé. Ropogott a hó, és megelégedett voltam. Vidra úgy sem lett volna, így legalább lőttem egy szép rókát. Beszélhet nekem Matula ezután. Jobb, ha magára hallgat az ember.

Ekkor nagyot pukkant Matula mordálya, és visszhangozva dobbant rá a szívem is. Megálltam. A rókát letettem a földre, és hallgattam. Csend. És ebben a nagy csendességben világosan megéreztem, hogy jobb lett volna az öreg csőszre hallgatni.

Rohantam a parton, és csak akkor kezdtem lassúdni, amikor közeledtem a bürühöz. Ne lássa az öreg, hogy érdekel az eset... Pedig... nem, nem lehet vidra!! De ha mégis vidra lenne, hát én bundástól, rókástól fejest ugrom ebbe a pocsek vízbe.

Nem kellett fejest ugranom. Nem vidra volt, hanem *vidrák voltak*. Párási idő volt akkor, s az öreg összevárta a kergetődző vidrákat, és postával egy lövésre agyonlőtte mind a kettőt...

Hazafelé Matula vitte a rókát is, meg a vidrákat is. Nehéz lehetett, mégis én álltam meg minden húsz lépésre, mintha abban a súlytalan, ragyogó éjszakában minden terhet és minden bánatot csak egyedül én hordtam volna.

Buzsáki libák

A berekszélen mesélte nekem ezt a történetet Matula.

Őszre járt akkor az idő. A ködtől olyan sűrű volt az este, hogy a feldobott kalap fenn maradt volna a levegőben.

A köd felett vadlibák tanácstalankodtak hangos gágogással, és a tűz mellett pirultak már a nyárson a halak, melyeket Matula szerzett némely „jó halászoktól”. Tudtam ugyan, hogy ezek a „jó halászok” mélységesen megvetették a halászejegy intézményét, de a hal kiválónak ígérkezett, s a többi nem tartozott rám.

Néztük a tüzet, hallgattuk a libákat, és csendben voltunk abban a kis világosságban, melyet a tűz vetett körénk. Egyszer csak megszólal az öreg, fölfelé mutatva ujjával, ahol a libák zajongtak.

– Nem t’om, a Farmosi tekintetes asszony libái nincsenek-e köztük...?

A „Farmosi tekintetes asszony” egy fiatal özvegy volt, aki a Balaton mellett tyúkfarmot csinált. Keltetőgépet hozatott – pesti lány lévén –, bújta a szakkönyveket, és sok szorgalommal pótolva a gyakorlat hiányát, szép eredménnyel tyúkászkodott. Farmja után kapta aztán a Farmosi nevet.

Nekidültem egy nádkévének, cigarettára gyújtottam, és ránéztem az öreg csőszre, ami annyit jelentett, hogy jöhet a „mese”...

– ...az úgy volt kérem, hogy a tekintetes asszony a sok szép tik mellett libákat is akart nevelni, és elhirdette a népeknek, hogy akinek eladó van, csak odavigye.

No, vitték is.

Egy reggel, alig pitymallott, egy kocsi állt meg a ház előtt.

– Itt veszik-e a libákat? – mondja az ember, merthogy meghalt a felesége, és ő biz nem bajlódik velük.

A tekintetes asszony még sajnálgatta, hogy – így szegény ember, meg úgy szegény ember – aztán hogy adja a libákat?

Őcsón adta, pedig még azt is mondta, hogy ezek nem olyan közönséges libák, mert ezek valódi buzsáki libák. Egy-két napig ólban kell a libákat tartani, hogy szokják a helet. Lerakták a libákat, az ember eltette a pénzt – valami 60 forintot – aztán gyű, és elnyargalt.

Őrült a tekintetes asszony nagyon az olcsó vásárnak, nézegette a libákat, melyek csak üldögéltek a szép fehérre meszelt ólban, és nem akartak lábra állni. Amikor pedig felállottak, tántorogtak ide-oda. Nyilván nagyon megkötötte lábukat a buzsáki ember, és még bennük van a zsibbadás. Déltájban aztán kiterelgették a libákat az udvarra, hogy hadd ismerkedjenek a majorsággal.

No, ismerkedtek...!

Csak föl kacscintottak az égre, geggentek egyet, aztán huss!, amerre tágasabb. Még máig is röpülnek. Mivelhogy vadlibák voltak.

Pálinkás kukoricával fogta őket az az ember, utána még talán meg is itatta egy kicsit, azért üldögéltek olyan szelíden.

De a 60 forintot elvitte a nyüves!

A halak már szépen pirultak. Elfogyott a cigaretta is, csak a libák gágogtak tovább felettünk a ködben.

Vacsora után újra közénk ült a csend. Egyszer csak megszólalt Matula:

– Máig is viszi a 60 forintot. Hát ilyen szerencséje van némelyiknek.

...Mindezekből látható, hogy Matulának a pénzszerzés tisztaságáról egészen különös fogalmai voltak. Ő még is-

merte a szegénylegényeket, és nagy tisztelettel emlegetett néhányat, akikkel személyes ismeretségben volt.

– Akkor még berek volt a berek – legyintett, és öreg, inas keze mintha az elmúlt idők árnyait simogatta volna. – Kanizsától Öreglakig: egy víz, egy nád. Elmúlik minden. Még a pipának is más az íze...

Amikor karácsonykor újra találkoztunk, csupa keserűség volt az öreg.

– Nincs itt fene se – panaszkodott –, se vidra, se róka. Pedig jólesne az a kis lőpénz.

Ismerve Matulát, nemigen hittem neki. A lőpénz alig pár fillér volt, s a bőrök ára egész kis vagyon. Alig lehetett elhinni, hogy Matulának lett volna szíve minden bőrt beszolgáltatni.

– Hadd, fiam – mondta nagybátyám, akinek megemlégettem gyanúmat. – Az öreg Matula ritka becsületes ember...!

Karácsonyra egy prizmás messzelátót kaptam ajándékba, és a domboldalról nézegettem a havas erdőt, amikor Matula unokája ballagott el alattam az úton.

– Mí újság, Ferkó?

– Annyi a liba, mint a polyva – mondta. – Ifiúr meg mit néz a kukkeron?

A kis völgyben, alattunk állt Matula háza. A fehér tűzfalon két fekete lyuk. Mintha hunyorogtak volna felém...

– Öregapád házát – mondtam. – De belátni a padlásra is. Látom, már megszáradtak a bőrök...

A legényke szemei aggódóak lettek.

– Na, én akkor Istennek ajánlom – köszönt el –, ha libázni tetszik, csak a nyárfáshoz tessék. – És elsietett.

Este, vacsoránál azt mondja a nagybátyám:

– Látod, nem volt igazad. Itt járt az öreg Matula, és behozott három róka- és egy vidrabőrt. Nem akart minden alkalommal a nyakamra járni. Nem úgy, mint ezek a fiatal vadőrök. Minden rókának akkora feneket kerítenek... Matula még a régi világból való és ritka becsületes ember.

Én csak néztem a tányérom. Talán bele is pirultam, hogy Matula ártatlanságába gázoltam.

És hallgattam!

(1937)